

fraai rood gekleurd is. Dat rood wedijvert soms in gloed met dat van de takken van het welbekende koraalhout of witbloemde kornoelje. Het takkenbosch dat aan den voet van lindeboomen opschiet, lijkt uit de verte soms een brandend vuurtje. In 't voorjaar verdwijnt de roode kleur om plaats te maken voor donkergroen.

Maar over het voorjaar spreken wij later wel. Nu is het nog goed winter, want ik heb nu al menigmaal vóór zonsopgang bij tien graden vorst op de elektrische tram loopen te wachten. Een paar keer ook hebben we dooi gehad. Er staan een paar

prachtige, oude lindeboomen vlak bij de halteplaats en zeer getrouw hebben die als thermometer gewerkt. Bij vorst bogen hun takken neerwaarts, zoodat de toppen der laagste twijgen langs den grond werden neergedrukt, bij dooi weer rezen ze weder op, zoodat de winterkoninkjes er vrijelijk onder door konden scharrelen. Het verschil bedroeg wel een halven meter. Deze thermometer werkt iets langzamer dan die van de Aucuba-bladeren, maar hij is even betrouwbaar. Let er maar eens op.

(Wordt vervolgd.) H. 220

JAC. P. THIJSSSE.

IN DEN HERFST.

(Vervolg van blad. 183.)

Jammer dat de Sleutelbloemen zoo achtervolgd worden! Vroeger kwamen ze dicht bij de stad ook nog wel voor, nu haast niet meer. In een ander bosch, van 't zelfde genre, stonden ze, evenals nu nog hier, bij massa's tusschen Gulden Boterbloem (*Ranunculus auricomus*) en Breukkruid. Nu zijn er nog slechts een paar treurige plantjes te vinden; terwijl de beide laatstgenoemde soorten nog ongestoord voortgroeien, daar ze niet zoo zeer de aandacht trekken. 't Is niet door botanisten, die eens een polletje halen (ik wil te veel meenemen en hierdoor vernielen natuurlijk ook niet goedkeuren), dat kan zoo'n kwaad niet, maar zoogenaamde bloemenliefhebbers of eigenlijk meerendeels liefhebsters trekken er dan op uit om te gaan plukken. Alles wat ze zien en slechts eenigszins geschikt is om in een bouquet te staan wordt meegenomen, terwijl de rest onder den voet wordt getrapt. Anemonen b.v. kunnen hier nog wel tegen, al worden ze er niet beter van, de wortelstok blijft gewoonlijk ongeschonden, bij de Primula's lijdt deze meestal ook niet, maar de bladen worden vernield en dit is voor deze planten, die hun bladen tot laat in den zomer behouden, veel erger dan voor de eerste, die toch weldra na den bloei zouden afsterven.

Anemonen zijn trouwens veel sterker dan Sleutelbloemen, hoewel deze ook nog wel wat kunnen hebben; overal aan slootkanten, al wordt er veel gelopen en in weilanden waar het vee ze later vertrapt (ze eten er niet van, daar ze bij instinct schijnen te weten, dat ze vergiftig zijn) staan ze en bloeien bijna steeds.

Wat heeft men aan zoo'n bouquet Primula's? Een paar dagen zijn ze mooi en dan kunnen ze weggegooid worden. Tevens, ze worden bij massa's gekweekt en hebben dan veel bonter kleuren, wat voor de plukkers zoo aantrekkelijk is, wij daarentegen prefereren de wilde, doordat ze natuurlijker en vrijer van vorm zijn, hierom geven de plukkers evenwel niet, ze kijken slechts op grootte, kleurenpracht en sterken geur.

Als er eens zoo'n visite ergens is geweest, is het dan wonder, dat de eigenaars maar Verboden Toegang Artikel enz.... zetten? 't Gaat hier al niet zoo als met de Wilde Hyacinthen door den heer Heimans in zijn boekje „In de Duinen" zoo treurig, maar waar, beschreven.

Waar moet dat op den duur heen? Bij de mooie planten

kunnen we niet meer komen, er staat Verboden Toegang, en waar dit ontbreekt is alles uitgeroeid en vernield!

Doch genoeg van de Sleutelbloemen, laten we eens verder kijken. Daar zie ik weer iets, dat er mooi frisch uitziet. 't Is het Kantig Hertshooi (*Hypericum quadrangulum*), een lief, bescheiden plantje met teergroene blaadjes, thans

Primula.

schitterend door regendroppels. Nog meer dan de Primula's, kiest het de allernatstste plekjes uit, waar deze staan ontbreekt ons Hertshooi nog vaak; hier stonden de meesten exemplaren in of zeer dicht aan het water.

Het Rijk der Lipbloemigen zoo goed vertegenwoordigd door Gemeen Glidkruid ¹⁾ (*Scutellaria galericulata*), Bosch—

¹⁾ Klein Glidkruid (*S. minor*) met kleinere, roodachtige bloemen groeit een minuut of tien verder, dicht bij het Aamsveen en de Duitsche grens, vrij veel.

Andoorn (*Stachys sylvatica*), Kruipend Zenegroen (*Ajuga reptans*) en Brunel (*Prunella vulgaris*) is uitgestorven, niets is meer te zien. Hier en daar staan nog overblijfsels van een Engelwortel (*Angelica sylvestris*), Groote Valeriaan (*Valeriana officinalis*) en Leverkruid (*Eupatorium cannabinum*), vaak niet meer te herkennen.

Die aardige Bosch Klaverzuring (*Oxalis acetosella*) met zijne drietallige bladen en roodachtig gestreepte bloemen staat in gindschen hoek bij massa's. Tot in den herfst had het nog vruchten uit cleistogame bloemen, thans is er slechts weinig te zien, hoogstens zeer kleine blaadjes. Viooltjes (Honds-Viooltje en Bosch-Viooltje (*Viola canina* en *sylvatica*)) zijn nu absoluut niet te onderscheiden, er is ook nog maar weinig van over.

Eveneens is het

gedaan met de macht der booze toovenares Circe, het Heksenkruid (*Circaea lutetiana*), bekend uit de Grieksche mythologie, het is den weg van zoovele andere opgegaan. Pas tegen den zomer komt het weer. Circe gaf aan Odysseus en zijne makkers toen deze na het beleg van Troje op haar eiland kwamen een afkreksel van deze plant, opdat ze in zwijnen zouden veranderen. Al heeft het die misdaad op zijn geweten, voor ons is het een prachtig plantje met zijne helderwitte, soms ietwat rood aangelopen bloempjes. Zijn soortnaam dankt het daaraan, dat het in den omtrek van Parijs, door de Romeinen *Lutetia* genoemd veel moet voorkomen. Nog schijnt het plantje verkeerde eigenschappen te bezitten, die aan toovenarij doen denken, tenminst er wordt gezegd, dat het in tuinen een lastig onkruid kan worden, door zich sterk voort te planten met uitloopers. Zelf heb ik het nog niet ondervonden, zoo heel erg zal 't wel niet zijn. Paardbloem, Mier en *Poa annua* zijn toch ongetwijfeld vele malen zoo erg, hoe moesten die dan wel behekst zijn.

Ook hier staan nog wel Orchideeën en niet de slechtste. Het Tweeblad (*Listera ovata*) en de Gevlekte Orchis (*Orchis maculata*) in eene variëteit met zeer donker gevlekte, haast zwarte bladen, vooral de eerste groeien hier veel; nu natuurlijk, zijn de meeste planten, verdwenen.

In het natte gedeelte zijn in April en Mei heele velden geel van de bloemen der Dotterbloem (*Caltha palustris*), een mooie plant, die tegenwoordig, niet ten onrechte, wel eens gekweekt wordt, doch zooals vanzelf spreekt met gevulde bloemen, om het toch zoo leelijk mogelijk te maken! Nu zien we slechts een paar plantjes, die aanvankelijk het meest op zeer groot Speenkruid, dat hier ook staat, lijken. Een van die plasjes is in de vorige aflevering afgebeeld,

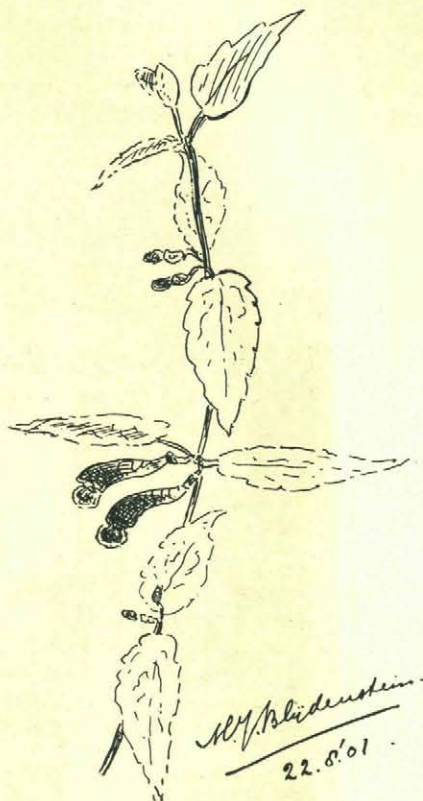
deze is evenals de andere van het oudere gedeelte, waar reeds mooi hout staat. De tweede stelt het boschje met veel Maagdepalm voor, Klimop en Wilde Aardbeien zag ik er eveneens (*Vinca minor*). (Zie blz. 182 en 183).

Maagdepalm is een prachtig mooi plantje dat jaar en dag ons zijne lederachtige blaadjes vertoont en van Maart tot Juni versiert het de bosschen met helderblauwe bloemen. Dit is ongetwijfeld een der wilde planten, die zich het best laten verpooten, het is buitengewoon taai en geeft niet om zijne standplaats, droog of nat, in de zon of beschaduwde, 't doet er niet toe, altijd gaat het aan.

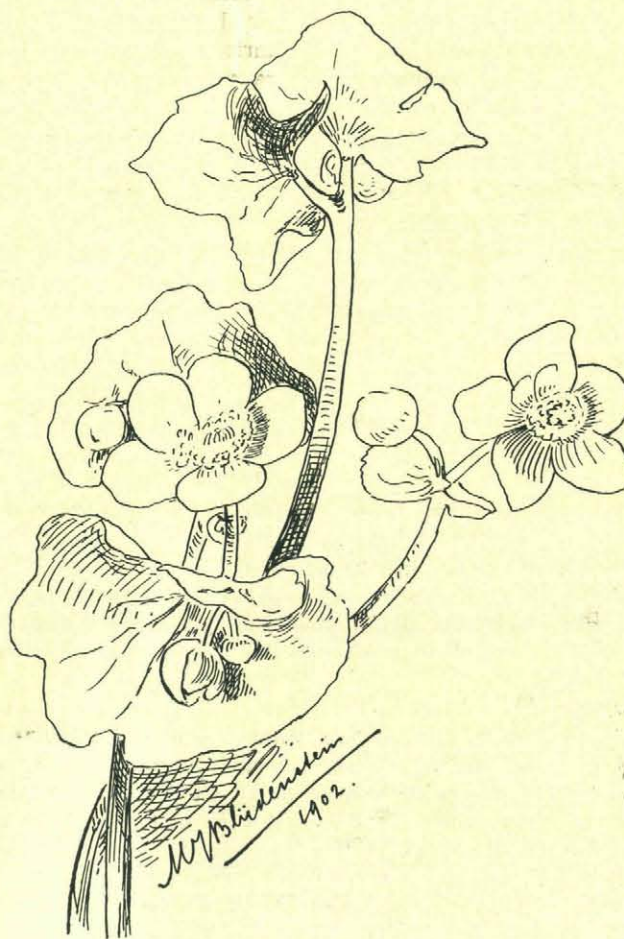
Wat zien de Boschbessen er ongelukkig uit! Vooral de Blauwe Boschbes (*Vaccinium Myrtillus*), die hare bladen verliest en er daarom thans zeer treurig uitziet staat hier veel, de Rode B. (*V. Vitis idaea*) een groenblijvend heestertje groeit meer naar den kant.

Nu nog een paar kiemplantjes van Stinkende Ooievaarsbek (*Geranium Robertianum*) en Bosch Veldkers (*Cardamine sylvatica*) en we kunnen huiswaarts keeren.

Eerst nog een kijkje nemen op de moerassige heide aan den kant. Wat is het hier veranderd! Water en nog eens water. Van planten zien we maar weinig, misschien nog een enkele Draadgentiaan (*Cicendia filiformis*) maar 't meerendeel is dood. 't Is een vreemd, heel interessant, plantje; hoewel het tot de Asschepoesters onder de Gentiaanachtigen behoort, tenminste in uiterlijk schoon kan het niet wedijveren met Klokjes-Gentiaan, Duizendguldenkruid of Water-

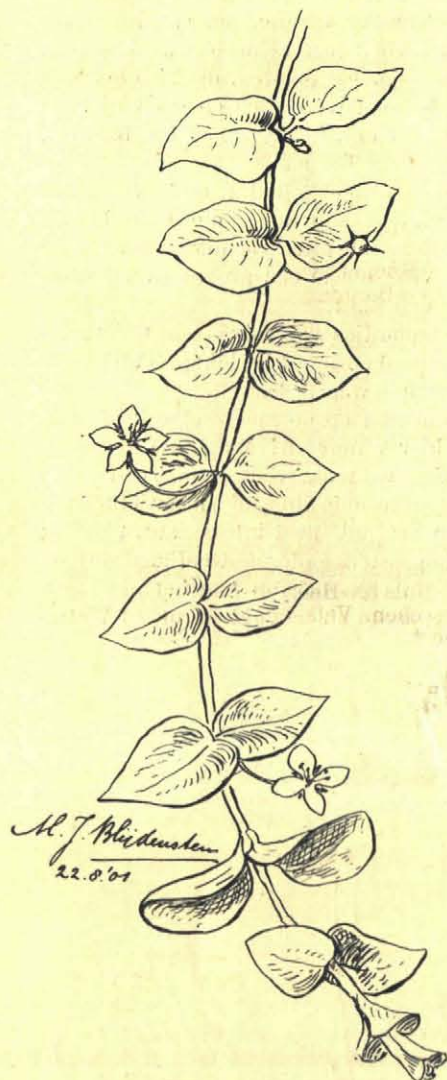
Glidkruid.

Dotterbloem.

gentiaan! Slechts zelden ziet men de bloemen van onze *Cicendia* open, alleen bij heel zonnig weer ontplooiën zich er enkele, 't meerendeel blijft dan nog dicht. In 1902 heb ik slechts een paar malen geopende bloemen ontmoet, het

meest op den 15^{den} Augustus, een van de weinige heldere dagen, die we hadden, aan de straatweg van Enschede naar Haaksbergen, niet ver van Rutbeke. Er stonden er in de sloot langs den weg verscheidenen en vele bloempjes waren

Bosch-Wederik.

wijze veel overeen, beide eenjarig en nietig. De witte bloemen van *Radiola* zijn nog kleiner dan de gele van *Cicendia* en openen zich haast nooit.

Een bruine tak van Moeras-Wolfsklauw en de kale takjes van Gagel (*Myrica Gale*), meer zie ik niet, behalve de natuurlijk nergens ontbrekende Dop- en Struikheide. Een schrale oogst.

't Wordt ook al laat en dus moeten we ons langzamerhand haasten om op tijd thuis te zijn, want in halfdonker dergelijke wegen te begaan valt niet mee, men trapt zoo licht in een modderpoel of een wagenspoor en zit dan vol slik. Tevens wil ik graag mijne plantjes nog vanavond pooten, dit is altijd beter.

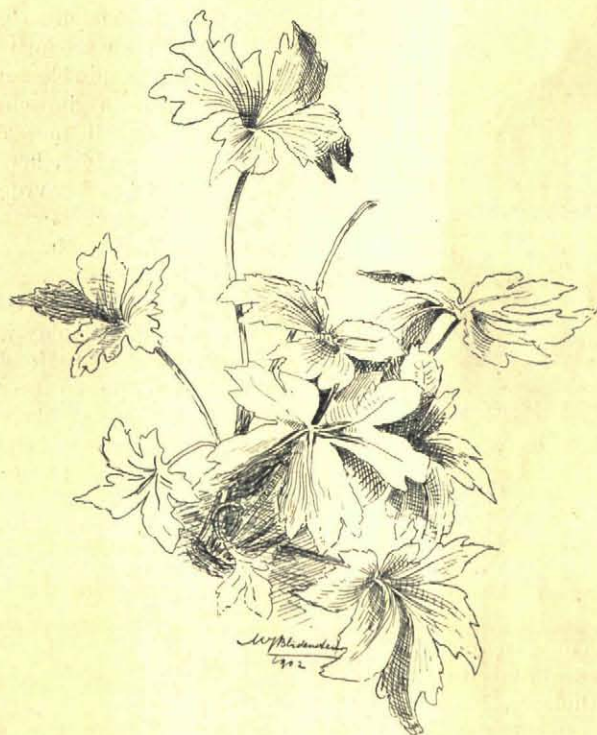
Ik kan niet zeggen, dat het bosch nu een gunstigen indruk op me gemaakt heeft, 't was er ook zoo heel anders dan

den vorigen keer. Gevallen Grootheid met deze woorden laat het zich in 't kort en duidelijk beschrijven. 't Zijn wel de treurigste botaniseertochtjes, welke in den laten herfst bij dergelijk somber weer worden ondernomen!

November en December vind ik de onaangenaamste maanden op botanisch gebied, er valt zoo betrekkelijk weinig waar te nemen.

Na Nieuwjaar hebben we tenminste de voldoening, dat de dagen weer beginnen te lengen en gewoonlijk is het weer veel helderder.

Langzamerhand herleeft de natuur, eerst Nieskruid en Winteraconiet, weldra 't Sneeuwkllokje en daarna Voorjaars-

Sanicula.

kllokje (*Leucojum vernal*), Welriekend Viooltje en Sleutelbloemen.

Wat is men dan blij met het' eerste bloempje, buiten gegroeid! Ze zijn ons oneindig meer waard dan volop bloemen een paar maanden later.

Enschede, Sept. 1902.

M. J. BLIJDENSTEIN.

Toevallig kwam ik 15 October weer in het boschje. Tot mijne verwondering zag ik vrij veel boschviooltjes in bloei; ook één plantje van breukkruid, bloeiende alsof het Juni was, de anderen hadden meerendeels nog zaad. Eén boschwederik vond ik echter met knop, die echter wel niet meer tot ontwikkeling zal zijn gekomen. Sleutelbloemen waren moeilijk te vinden en hadden kleine, groene bladknoppen. Boschveldkers bloeide ook nog wat, heksenkruid niet meer. Reeds verscheidene kiemplantjes van Robbertskruid gezien.

M. J. B.

